

businesses that provide the management of cost centers and minimizing the total amount of expenses that adversely reflected on the overall performance results of the company.

Keywords: mechanism, cost management, management system, target costs.

Зінченко О.А.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічного аналізу і фінансів
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПРИБУТКУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВЛАСНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

В статті наведено теоретико- методологічні підходи до уточнення сутності категорій і термінів, що характеризують прибуток підприємства. Запропоновано критерії щодо їх розмежування, конкретизації та систематизації. Розроблено теоретичні та методичні засади щодо визначення сутності та вимірювання ефективності власників підприємства.

Ключові слова: прибуток, прибуток від фінансової діяльності, економічна ефективність власника

Вступ. Вітчизняна економіка в умовах переносу акцентів на питання, пов'язані з вирішенням дилеми щодо задоволення вимог власників підприємств у збільшенні прибутку, а також у досягненні підприємствами стійкого, стабільного та конкурентоспроможного розвитку, вимагає перегляду концептуальних підходів до базових питань щодо сутності прибутку, його складових та розрахунку на цій основі економічної ефективності.

Прибуток є основним джерелом інтенсивного і інноваційного розвитку підприємства, реконструкції виробництва, модернізації його матеріально-технічної бази, покращення соціальних стандартів тощо.

Тому терміни і категорії, які характеризують фінансовий аспект визначення сутності прибутку підприємства мають різне трактування багатьма авторами, як науковцями, так і практиками. Акцент зазвичай ними ставиться на вивчення загального прибутку від всіх видів діяльності підприємства, а також прибутку від основної його діяльності.

Питанням, пов'язаним із визначенням категорії «прибуток підприємства», присвячено значну кількість праць вітчизняних та зарубіжних економістів [1-7 та ін.]. Так, одні автори вважають, що прибуток підприємства – це фінансова категорія [1, с. 95; 2, с. 144], а другі – що це економічна категорія [3, с. 48; 1, с. 96], треті – визначають його і фінансовою,

і економічною категорією (але без необхідного на те розмежування) [4, с. 148]. В окремих роботах прибуток визначається інтегровано, або як фінансово-економічна категорія [5, с. 339], або як результат фінансово-господарської діяльності підприємства [6, с. 90–91].

Значна частина робіт характеризує прибуток як фінансовий результат [7, с. 36; 6, с. 90–91].

Наведений вище аналіз літературних джерел показує сучасний непростий стан щодо категорійного і термінологічного трактування прибутку підприємства в цілому, і в фінансовому аспекті зокрема. Існуюче змішення понять та підміна категорій і термінів стосовно прибутку підприємства призводить до серйозних проблем в сенсі: 1) об'єктивного розкриття сутності економічних явищ і процесів на підприємстві; 2) розробки обґрунтованих управлінських рішень; 3) формування єдиних підходів в оцінці і плануванні фінансової діяльності підприємства тощо.

Постановка завдання Мета даної статті полягає в удосконаленні економічних підходів до визначення та позиціонування фінансового прибутку, а також у визначенні сутності та в розробці методики вимірювання ефективності власників підприємства з урахуванням сучасних економічних тенденцій.

Результати дослідження У фундаментальних наукових економічних дослідженнях у якості базового розглядається поняття «економічна категорія», а вже на його основі згодом з'явилось поняття «фінансова категорія». Так само, система фінансових відносин є складовою частиною системи економічних відносин на підприємстві.

Отже, якщо прибуток підприємства є результатом всієї діяльності підприємства (в літературних джерелах таку діяльність підприємства характеризують здебільшого як економічну, то він є економічною категорією, а його фінансова складова – це фінансова категорія. Саме цим визначається відмінність та пріоритетність цих категорій. Виходячи з цього, важливо уточнити і удосконалити категорійний апарат відносно характеристики і оцінки прибутку підприємства. Згідно існуючої з 2000 року обов'язкової звітності для підприємств в Україні практичні і наукові робітники в своїй діяльності оперують такими ключовими дефініціями як «операційна діяльність підприємства», «фінансова діяльність підприємства» і «інвестиційна діяльність підприємства».

Для розмежування і розкриття сутності прибутку підприємства як економічної і фінансової категорії розглянемо економічний зміст зазначених вище дефініцій.

Операційна діяльність (згідно з П(С)БО) – це основна діяльність підприємства, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції (робіт, послуг), а також інші види діяльності, які не підпадають під категорію фінансової чи інвестиційної діяльності [8].

Фінансова діяльність (згідно з П(С)БО) – це діяльність, яка веде до змін розміру і складу власного і позичкового капіталу підприємства (який не є результатом операційної діяльності) [8].

З загально-фінансових підходів, поширене таке трактування фінансової діяльності, як система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей [6, с. 14].

Дані підходи щодо трактування операційної і фінансової діяльності підприємства дають можливість чітко і твердо розмежовувати, визначати і класифікувати прибуток підприємства за видами і категоріями.

Потрібно констатувати наступне.

1. Прибуток, як економічна категорія відрізняється від прибутку, як фінансової категорії. Перша категорія є більш ємною і місткою по відношенню до другої, оскільки відображає в собі в сукупності всі види діяльності підприємства, тоді як фінансова категорія характеризує тільки фінансову його діяльність, результатом якої і є фінансовий прибуток.

2. Загальний прибуток підприємства, як економічна категорія, складається із операційного, інвестиційного та фінансового прибутку підприємства та визначається їх алгебраїчною сумою.

Виходячи із законодавчих і нормативно-правових засад формування і визначення категорійності прибутку підприємства в цілому і по видах його діяльності, а також теоретико-методологічних засад щодо розкриття змісту, категорійності і оцінки прибутку підприємства прибуток виступає у якості відповідно операційної, інвестиційної або фінансової категорії.

Важливими елементами запропонованої нами схеми є фінансові витрати і фінансовий прибуток підприємства. Він трактується нами як саме фінансова категорія, тому що такі поняття, як «прибуток підприємства» і «фінансовий прибуток підприємства» є різними за своєю сутністю. «Прибуток підприємства» – це економічна категорія, а «фінансовий прибуток підприємства» – це фінансова категорія.

Методологічні основи формування і розрахунку фінансового прибутку підприємства суттєво відрізняються від методологічних основ формування і розрахунку загального прибутку підприємства. Основними чинниками, що впливають на розмір фінансового результату (фінансового прибутку) підприємства є зміна власного капіталу підприємства та зміна позичкового капіталу підприємства. При цьому формування і розрахунок фінансового прибутку підприємства математично можна виразити функцією залежності від власного і позичкового капіталу підприємства, а також ефективності їх використання.

Крім того, важливим питанням при вимірюванні фінансових результатів діяльності підприємства та його економічної ефективності є врахування при визначенні відповідних показників інтересів власників підприємства.

Діяльність будь-якого підприємства орієнтується на певний результат, який є вираженням поставленої перед ним мети. Загальновідомо, що головна

мета власників підприємства – це максимальне зростання його ринкової вартості, а виходячи з неї і формування інших дуже важливих та взаємопов'язаних цілей: забезпечення максимального зростання власного капіталу та прибутку підприємства (за інших рівних умов) і на їх основі безпосередньо доходів власника (власників).

На наш погляд, потрібно відмітити важливий методологічний момент відносно того, що не власний капітал і не ринкова вартість підприємства як такі є результатами діяльності підприємства. Результатами при економічній оцінці діяльності підприємства виступають величини їх приросту, а саме – приріст власного капіталу та приріст ринкової вартості підприємства. В такій аргументації виходимо з того, що для власника (власників) підприємства власний капітал і ринкова вартість підприємства є об'єктивними та взаємопов'язаними формами реалізації його інвестованих коштів. Головна мета вкладання коштів власником в те чи інше підприємство – це реалізація своїх економічних інтересів (отримання економічних вигід) через якомога більше нарощення власного капіталу і ринкової вартості підприємства, і тим самим і своїх власних доходів. Тому результатом для нього буде тільки приріст цих показників (за інших рівних умов).

При цьому результат у вигляді приросту ринкової вартості підприємства важливий особливо тоді, коли власник планує його продати (в такому випадку робиться попередня оцінка вартості бізнесу). Кошти власника, вкладені в виробництво, постійно знаходяться в стадії обороту, а це означає, що йому потрібно цей оборот зробити максимально ефективним.

Отже, результат, у якому зацікавлені власники відбивається у величині зміни власного капіталу підприємства за період, що розглядається, і визначається наступним чином:

$$P_{BK} = \pm \Delta BK, \quad (1)$$

де P_{BK} – результат у вигляді приросту власного капіталу; ΔBK – приріст власного капіталу.

Розрахунок результату у вигляді величини зміни ринкової вартості підприємства за період, що розглядається, визначається наступним чином:

$$P_{PVP} = \pm \Delta PVP, \quad (2)$$

де P_{PVP} – результат у вигляді приросту ринкової вартості підприємства; ΔPVP – приріст ринкової вартості підприємства.

Від'ємні величини показників ΔBK і ΔPVP визначають величини їх збитків для власника (власників):

$$-\Delta BK = Z_{BK}, \quad (3)$$

$$-\Delta PVP = Z_{PVP}, \quad (4)$$

де Z_{BK} – збитки для власника (власників) від зменшення величини власного капіталу, Z_{PVP} – збитки для власника (власників) від зменшення величини ринкової вартості підприємства.

Визначення таких ключових для власника економічних результатів підприємства дозволяє на їх основі обчислити і відповідні показники економічної ефективності. Витратами в них для власника виступають відповідно абсолютні величини власного капіталу і ринкової вартості підприємства.

Виходячи з того, що прибуток є економічним результатом для менеджменту підприємства, приріст власного капіталу - результатом для власників, приріст вартості підприємства є результатом провадження бізнесу, ми пропонуємо визначати три види ефективності:

1. Економічна ефективність (в основі її розрахунку лежить відношення прибутку підприємства до відповідних видів витрат – одноразових чи поточних);

2. ефективність власника (в основі її розрахунку лежить відношення приросту власного капіталу підприємства до власного капіталу як втілення коштів, інвестованих власниками в діяльність підприємства);

3. ефективність бізнесу (в основі її розрахунку лежить відношення приросту ринкової вартості підприємства до абсолютної суми його ринкової вартості).

Виходячи з того, що для власника приріст власного капіталу є результатом діяльності підприємства, а власний капітал є формою реалізації його інвестованих коштів, показник ефективності власника буде наступним:

$$E_{вл} = \frac{\Delta BK}{BK} \cdot 100, \quad (5)$$

де $E_{вл}$ – показник ефективності власників (власника) в періоді, що розглядається, %.

Розрахунки показників ефективності з огляду на інтереси різних користувачів та зацікавлених осіб, а саме: власників, менеджерів, кредиторів підприємства тощо повинні проводитись з урахуванням специфіки їх формування.

Висновок Отже, в роботі наведено підходи щодо трактування операційної і фінансової діяльності підприємства, які дають можливість науково обґрунтовано розмежовувати, визначати і класифікувати прибуток підприємства за видами і категоріями. Наведено визначення прибутку від фінансової діяльності. Крім того, запропонована методика визначення результату власника, а також ефективності власника сприятиме досягнення системної мети підприємства, а саме задоволення потреб власника у зростанні власного капіталу та ринкової вартості підприємства.

Список використаних джерел

1. Семенов Г. А. Фінансове планування і управління на підприємствах: навч. посібник / [Г. А. Семенов, В. З. Бугай, А. Г. Семенов, А. В. Бугай.]. – К.: ЦУЛ, 2007. – 432 с.
2. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / [за ред. Г. Г. Кірейцева.] – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.

3. Филимоненков А. С. Финансы предприятий: учеб. пособие / А. С. Филимоненков. – К.: Эльга, Ника-центр, 2002. – 278 с.
4. Магланерідзе А. С. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Магланерідзе А. С., Коровіна З. П., Гізабуліна О. М. – Макіївка: МЕГІ, 2007. – 250 с.
5. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навч. посібник / І. М. Бойчик. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.
6. Фінанси підприємств: Підручник / [Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д., Булгакова С. О.; кер. кол. авт. А. М. Поддєрьогін; 5 вид., перероб. та доп.] – К.: КНЕУ, 2005. – 546 с.
7. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навч. посібник / Р. А. Слав'юк. – К.: ЦУЛ, 2002. – 460 с.
8. Звіт про фінансові результати: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3. – [Чинний від 1999-03-31]. – Офіц. вид. – К.: Уряд. вид-во, 1999. №87. – (Офіційне видання Міністерства фінансів України).

Зинченко Е.А.

*доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры экономического анализа и финансов
ДВНЗ «Криворожский национальный университет»*

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОДХОДОВ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ФИНАНСОВОЙ ПРИБЫЛИ И ЭФФЕКТИВНОСТИ ВЛАДЕЛЬЦЕВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье приведены теоретико- методологические подходы к уточнению сущности категорий и терминов, которые характеризуют прибыль предприятия. Предложены критерии их разграничения, конкретизации и систематизации. Разработаны теоретические и методические принципы определения сущности и измерения эффективности владельцев предприятия.

Ключевые слова: прибыль, прибыль от финансовой деятельности, экономическая эффективность собственника предприятия.

O.A.Zinchenko

*Doctor of Science, Economics. Professor,
departments of economic analysis and finances,
DVNZ the «Krivoriz'kiy national university»*

IMPROVEMENT OF GOING NEAR DETERMINATION OF FINANCIAL INCOME AND EFFICIENCY OF PROPRIETORS OF ENTERPRISE

In the article is resulted teoretiko- methodological going near clarification of essence of categories and terms which characterize the income of enterprise. Criteria are offered in relation to their differentiating, specification and systematization. Theoretical and methodical principles are developed in relation to determination of essence and measuring of efficiency of proprietors of enterprise.

Keywords: income, income from financial activity, economic efficiency of proprietor.

Марченко В. М.

д.е.н. ФММ НТУУ «КПІ»

Лизунова Т. Г.

студентка ФММ НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В статті досліджено можливі джерела фінансування малих підприємств, особливості банківського кредитування та системи державної підтримки малого бізнесу, проблеми залучення різних джерел фінансування.

Ключові слова: малий бізнес, фінансування, банківське кредитування, державна підтримка малих підприємств, кредитор.

Вступ. Малі підприємства є важливими активними елементами процесу структурної перебудови економіки, що впливають на формування нових робочих місць, кількість та розмаїття наповнення товарних ринків. Проте за сучасних соціально-політичних та економічних умов постає проблема недостатності джерел фінансування діяльності малих підприємств, що призводить до гальмування загального розвитку малого бізнесу в Україні. Проблема фінансового забезпечення будь-якого господарюючого суб'єкту є невід'ємним елементом його управління, оскільки торкається таких аспектів, як фінансовий стан підприємства; забезпечення виконання зобов'язань перед кредиторами; формування фінансових ресурсів для ведення всіх видів господарської діяльності; надходження грошових коштів та прибутковості.

Питання проблем та перспектив малого підприємництва висвітлюються в роботах таких вчених, як Половен О. В., Петренко К. Г., Румянцева С., Стричак Г. В., Кондратюк Т., Франків О. Д. [4-7].

Проблеми фінансової і кредитної підтримки малого бізнесу торкалися такі вітчизняні науковці, як П.Ю. Буряк, З.С. Варналій, І. Волков, М.М. Долішня, О.В. Кужель, О.Є. Мазур.

Однак слід відзначити, що розробки вітчизняних та зарубіжних науковців в основному присвячені дослідженню самофінансування або державного фінансування малого бізнесу. Проблеми банківського кредитування, можливості використання альтернативних джерел фінансування залишаються недостатньо вивченими.

За даними звіту Світового Банку Реконструкції та Розвитку «Doing Business 2013» Україна серед 183 країн світу, проаналізованих у цьому звіті, займає 137 місце за складністю ведення бізнесу (Білорусь займає - 58,